

Bu proje Avrupa Birliği ve
Avrupa Konseyi tarafından
finanse edilmektedir

Bu proje Avrupa Konseyi
tarafından yürütölmektedir

BATI BALKANLAR VE TÜRKİYE'YE YÖNELİK YATAY DESTEK 2019-2022

*HAKLARINIZ İÇİN:
AVRUPA STANDARTLARINA
DOĞRU*

TÜRKİYE'DE KADINLARIN ADALETE ERİŞİMİNİN DESTEKLENMESİ PROJESİ

KADINLARIN ADALETE ERİŞİMİ ÜZERİNE 2. ÇOK PAYDAŞLI TOPLANTI

SONUÇ RAPORU

MUĞLA

DR. ÖĞR. ÜYESİ ASUMAN AYTEKİN İNCEOĞLU

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ

HUKUK FAKÜLTESİ

Toplantı tarihi ve yeri:

14 Haziran 2022 – Muğla Tuna Otel

Bu rapor, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyinin mali desteğiyle hazırlanmıştır. Burada ifade edilen görüşler hiçbir şekilde tarafların resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

TÜRKİYE’DE KADINLARIN ADALETE ERİŞİMİNİN DESTEKLENMESİ PROJESİ KADINLARIN ADALETE ERİŞİMİ ÜZERİNE ÇOK PAYDAŞLI TOPLANTI II (MUĞLA) SONUÇ RAPORU

Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi’nin ortak yürüttüğü “[Türkiye’de Kadınların Adalete Erişimin Desteklenmesi](#)” projesi, kadınların adalete erişimini uluslararası standartlar ve Avrupa standartları doğrultusunda güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda, yetkilileri, baroları, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın hakları, kadının adalete erişimi alanında çalışan üniversite ve sivil toplum kuruluşlarını bir araya getiren ve 14 Haziran 2022 tarihinde Muğla’da düzenlenen çok paydaşlı toplantıda, kadınların adalete ve adli yardıma erişimi önündeki engeller ve zorluklar tartışılmış ve mevcut zorlukların nasıl aşılabileceği üzerine öneriler geliştirilmiştir.

I - KADINLARIN ADALETE ERİŞİMİ: MEVZUAT, SORUNLAR VE GÖZLEMLER

Adalete erişim, pek çok unsuru içinde barındıran bir kavramdır. Avrupa Konseyi, 2018-2023 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Stratejisi, kadınların adalete erişimini bir eşitlik sorunu olarak çerçevelenmektedir. Kadınların ve erkeklerin geleneksel rollerle kısıtlanması, kadınların temel haklarından yararlanmalarını engelleyen toplumsal cinsiyet ayrımları, kalıp yargılar ve bu bakışın yargılamaya yansımaları hem adil yargılanma hakkını hem de kadınların adalete eşit erişiminin sağlanmasını engellemektedir.

Kadınların adalete erişimi ile toplumsal cinsiyet bakış açısı arasında son derece yakın bir ilişki mevcuttur. Adalet idaresi ve hukuk profesyonelleri, toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşım içinde olmalıdır. Bu yaklaşım, kadınların, erkeklerin ve çocukların deneyimlerini, ihtiyaçlarını, sosyal, kültürel, ekonomik, siyasi mevcut farklı rollerini ve sorumluluklarını dikkate alan bir yaklaşımdır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, adalete erişimi imkansız hale getirmektedir.

Kadınlar adalet sistemi ile etkileşim kurabilmeli, sisteme dahil olabilmeli ve etkin başvuru yapabilmelidirler. Kadınlara ve kız çocuklarına karşı işlenen suçlarda, cinsel ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet faillerinin soruşturmaları ve kovuşturmaları hızlı yürütülmeli ve cezalandırılmaları sağlanmalıdır. Aynı zamanda kadınlar kuralların oluşturulması sürecinde de

etkin olmalıdır. Örneğin Türk Ceza Kanunu hazırlık ve değişiklik komisyon çalışmalarına kadın ceza hukukçularının davet edilmemesi son derece dikkat çekicidir.

1- Kadınların adalete erişimde karşılaştıkları özel engeller

a- Hukuki ve kurumsal engeller

aa. Ayrımcı hukuki çerçeveler. Cinsel saldırı suçunun unsurlarının oluşup oluşmadığını tespit ederken soruşturmada veya kovuşturmada kadının açık rızasının varlığını araştırmak yerine fiziksel güç unsurunun esas alınması bu hususa örnek olarak verilebilir.

bb. Etkisiz ya da problemli yasalar ya da prosedürler. İkincil mağduriyet yaratan ceza muhakemeleri yasaları burada örnek olarak gösterilebilir. *Avrupa Konseyi Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele Sözleşmesi* (İstanbul Sözleşmesi) uzmanlar grubu (GREVIO) tarafından hazırlanmış olan Türkiye raporunda, bilinçli karar alabilmek, destek ve koruma haklarını etkin şekilde kullanabilmek için şiddet mağdurlarının yeterli şekilde ve zamanında bilgilendirilmesi önerilmektedir. Bilgilendirme, ilgili tüm dillerde, anlamlı ve erişilebilir olmalıdır. Ayrıca yine raporda, şiddet mağduru kadınların uzlaşmanın zorunlu olmadığına dair bilgilendirilmesi de tavsiye edilmektedir. CMK. m. 234/3 ve bazı başka hükümlerde mağdurun bilgilendirilmesine yer verilmiştir ancak hangi haklara ilişkin bilgilendirmenin yapılacağı hususunda açık bir düzenleme mevcut değildir. “Kendilerine sağlanan hak ve yardımlara ilişkin olarak” ifadesi çok geniş bir ifadedir. Bilgilendirmenin hangi hususlara ilişkin gerçekleştirileceği, tek tek sayılarak, açıkça belirtilmelidir. Aksi halde haklarına dair bilgisi olmayan şiddet mağduru kadının, destek ve koruma haklarını etkin şekilde kullanabilmesi mümkün olamaz. Mağdurlar; hakları ve ulaşabilecekleri hizmetler, failin cezasının belirlenmesi, sürecin işleyişi, hükümlünün ya da tutuklunun salıverilmesi, kaçması gibi meydana gelen değişiklikler, ihtiyaç halinde çevirmenden yararlanabilme, ikincil mağduriyeti en aza indirgeyecek prosedürlerin mevcudiyeti, hukuk davası açma ve tazminat talep edebilme gibi konularda bilgilendirilmelidir.

cc. Hukukun toplumsal cinsiyete duyarsız şekilde yorumlanması. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu yürürlüğe girmeden ve haksız tahrik hükmü değişmeden önce Yargıtay, kadınların hayat tarzının “eril” sosyal normlara uygun olmadığı gerekçesi ile faillere haksız tahrik indirimini uygulamaktaydı. Hatta benzeri kararlara 5237 sayılı Kanun yürürlüğe girdikten sonra da rastlanılmaktadır. Yargıtay 1. Ceza Dairesi’nin 12.03.2007 tarih 2006/6680 E., 2007/1345 K. sayılı kararı ile onanan Diyarbakır 3. Ağır Ceza Mahkemesi’nin 29.12.2005 tarih 2005/467 E., 411 K. sayılı kararı: “*Maktulenin 18 yaşını bitirmediği halde evden kaçtığı, anne babasının eve getirmesine rağmen tekrar kaçtığı, toplumda fuhuş yaptığı yönünde kanaat bulunduğu, otopsi raporuna göre kızlığının bozulmuş olduğu, daha önceden resmi ya da gayri resmi herhangi bir evlilik yapmamış olması dikkate alındığında, maktulenin bu durumu sanığın yaşadığı sosyal ve kültürel yapı özellikleri göz önüne alınarak sanık lehine haksız fiilin meydan getirdiği hiddet ve elemde dikkate alınarak 5237 sayılı TCK. ’nun 29’uncu maddesi gereğince haksız tahrik nedeniyle indirim sebebi kabul edilmiştir”.*

dd. Hukuk sistemlerinde toplumsal cinsiyete dayalı kalıp yargılar ve toplumsal cinsiyet klişeleri. Kadının kolluğa yaptığı cinsel saldırı başvurusuna istinaden, gece geç saatte dışarıda olması sebebiyle “*bu saatte dışarıda kadın olarak tek başına ne işin vardı?*” diye sorarak mağdur kadının suçlanması, kadının eve davet ettiği erkek arkadaşı tarafından cinsel saldırıya uğraması hadisesinde mahkemede “*gece vakti niye bir erkeği eve davet ettin? Birlikte içki mi içtiniz? Yalnız mı yaşıyorsun?*” şeklinde sorular sorarak, cinsel saldırıya kadının zemin hazırladığının ima edilmesi, kadınların seksi kıyafetler giymesinin cinsel saldırıyı kışkırttığı kabulü gibi hususların veya kadının yaşam tarzının verilen kararlara temel teşkil etmesi veya rızasının varlığı yönünde delil olarak kabul edilmesi ya da bu hususlar gözetilerek kadının iffetsiz olduğu imajı yaratılarak ceza indirimlerinin yapılması, kalıp yargılara örnek olarak verilebilir. Hukuk sistemlerinde kalıp yargılarla baş etmek zorunda bırakılan kadınların ikincil mağduriyete uğradıkları ve adalete erişimlerinin engellendiği aşikardır.

Kalıp yargıların önüne geçmek için, itiraz, temyiz, bireysel başvuru gibi yolların mahkemelerde veya uluslararası mahkemelerde kullanılması suretiyle mevzuat ve hukukun uygulanması sağlanabilir. Soruşturma ve kovuşturma aşamasında özellikle

karışık davalarda alınan uzman görüşleri veya bilirkişi raporları, kalıp yargılara dayanılmasını engelleyebilir. Örneğin cinsel saldırıda mağdurun donabileceği, tepkisiz kalabileceği yönünde alınabilecek raporlar gibi. Ayrıca bu konuda davranışsal değişiklikler hedeflenerek eğitim, öğretim ve araştırma faaliyetleri yapılabilir ve iyi uygulamalar belirlenerek, teşvik edilebilir. İç soruşturmalar, disiplin soruşturmaları yoluyla pratiklerin değiştirilmesi sağlanabilir ve adalet aktörlerinin taraflı davranabileceği koşulları sınırlayan prosedürler geliştirilebilir.

b- Sosyo-ekonomik ve kültürel engeller

aa. Kadınların, haklarını korumak amacıyla başvurabilecekleri yasal hakların ve prosedürlerin farkında olmaması. Özellikle küçük ve ücra yerleşim yerlerinde hayatlarını sürdüren kadınların adli yardıma, kadın konuk evine nasıl ulaşacakları, nereden bilgi alacakları, mahkemeye nasıl başvuru yapacakları gibi hususlarda bilgi sahibi olmamaları, kadının adalete erişimini engellemektedir. Buna ilişkin iyi uygulama örnekleri de mevcuttur. 2021’de başlatılan İzmir İnsan Haklarının Başkenti Projesi kapsamında, İzmir Büyükşehir Belediyesi Sosyal Projeler Dairesi Başkanlığı’na bağlı Kentsel Adalet ve Eşitlik Şube Müdürlüğü ve İzmir Barosu iş birliğinde “Adalet için Adli Yardım Aracı” uygulaması, partnerlerin sayfalarında duyurulacak tarihlerde merkezden uzak ilçe ve mahallelere giderek adalete erişimle ilgili adli yardım sağlamayı planlamaktadır. Adli yardım, İzmir Barosu avukatları tarafından sağlanmakta, avukatlık ücretleri ise İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından karşılanmaktadır.

bb. Kadınların mali olanaklarının daha kısıtlı olması. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri’ne ulaşım ücretini karşılayamadığı için gidemeyen kadınların durumu örnek olarak verilebilir.

cc. Evle ilgili görevlerin, toplumsal cinsiyet rollerine dayalı olarak eşitsiz dağılımı. Ev işlerinin yapılması, çocukların bakımı gibi pek çok husus kadının görevi olarak nitelendirilmektedir. Haksız tahrike ilişkin verilen bir mahkeme kararında, “... maktule gayri resmi evli olsa bile bu yaşamını sürdürürken ailevi sorumluluklarını özellikle küçük çocuklarının bakım ve sorumluluğunu gözetmek zorundadır. Olayımızda bu küçük çocukların bakıp gözetilmesi sorumluluğunu bırakarak evi terk eden ve olağan yaşam akışına ters olarak başka arayışlar içinde

bulunduğu anlaşılan maktulenin bu hareketleri tahrik nedeni kabul edilmiş ve sanık lehine 5237 sayılı Kanun'un 29'uncu maddesinin uygulanması gerektiği kanaatine varılmıştır" ifadelerine yer verilmiştir (Yargıtay 1.CD.'nin 10.10.2007 tarih ve 2007/1118 E., 7429 K. sayılı kararı ile onanan Zonguldak 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 21.06.2006 tarih ve 2006/124 E., 160 K. sayılı kararı).

dd. Toplumsal cinsiyete dayalı kalıp yargılar ve kültürel davranışlar. Boşanmış kadınların kalıp yargılar sebebiyle toplum baskısına maruz kalması, özgürce hayatını yaşayamaması ya da kadınların miras davası açmayı kültürel olarak reddetmesi veya kadınların belirli meslekleri yapamayacaklarına karşı duyulan inanç bu hususta örnek olarak verilebilir.

2- Adalete erişimin bileşenleri

Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme (CEDAW) 33 Sayılı Genel Tavsiye Kararı'nda adalete erişimin altı bileşeni olduğu ifade edilmiştir.

a. Dava Edilebilirlik. Kadınların haklarını savunabilmek için imkanlara sahip olması, güçlendirilmeleri gereklidir. Bu bağlamda kadınların yargıda eşit temsilinin sağlanması önemlidir. Oysa Türkiye'de hakimlerin %36.93'ü, savcılarının ise %7.19'u kadındır (Bkz. <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/39c8a8cb-7600-4159-933b-48881447f0d4.pdf>). Kadın sivil toplum kuruluşlarının kadın hakları davalarını üstlenmeleri, davaya katılabilmeleri de yine bu kapsamda verilebilecek örneklerden biridir.

b. Erişilebilirlik. Adalet sisteminin kadınlar açısından güvenli, ekonomik, fiziki olarak erişilebilir olması, kadınların ihtiyaçlarına uygun olması. Düşük gelirli kadınlar için mahkeme masraflarının düşürülmesi, adli yardımın sağlanması, dil engellerinin kaldırılması, okuma-yazma bilmeyenlere yardım edilmesi, farklı dillerde anlaşılır, basit anlatımlarla broşürler hazırlanarak kadınlara haklarına ilişkin bilgilendirme yapılması, yargı ve benzeri kurumların ve diğer hizmetlerin fiziksel ortamının ve konumunun tüm kadınlar için samimi, güvenli ve erişilebilir olması, ulaşım masraflarının karşılanması, bir dizi yasal ve sosyal hizmet içeren, kadınlara yönelik şiddet, ailevi konular, sağlık, sosyal güvenlik, istihdam, mülkiyet, göçmenlik gibi farklı konularda "tek elden" hizmet verebilecek, kadının kurumlar arasında gidip gelmesini

engelleyecek adalete erişim merkezlerinin kurulması, engelli kadınların adalet sistemine erişimleri konusuna dikkat edilmesi gerekir.

Mağdurların güvenliğini sağlamak için kolluk teşkilatı, savcılar ve hakimler arasında işbirliği yapılmalı, koordineli çalışılmalıdır. Toplumsal cinsiyete dayalı, mağdur odaklı bir yaklaşımla dava ve mahkeme salonu yönetimi planlanmalı ve risk değerlendirmeleri belirli aralıklarla yapılmalıdır. Mağdurların ikincil mağduriyetlerini önleyecek şekilde takdir yetkisi kullanılmalı, gecikmelerden kaçınılmalıdır.

Bu bağlamda Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı olarak çalışan, ŞÖNİM'ler (Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri), barınma yardımı, geçici maddi yardım, rehberlik, danışmanlık, hayati tehlikenin bulunması halinde geçici koruma altına alma, kreş yardımı, hukuki destek, istihdama yönelik destek, eğitim öğretim konusunda destek vermektedirler. Bununla birlikte uygulamada ŞÖNİM'lere ilişkin pek çok sıkıntının mevcudiyetinden bahsedilmektedir. Şehir dışında ulaşımı zor olan yerlerde kurulmuş olmaları, kadınların bu merkezlere ulaşma güçlüğü, nitelikli personel ve uzman sayısının yetersizliği, koordinasyon toplantılarının hiç yapılmaması gibi hususlar sorunlar arasında dile getirilmektedir. GREVIO Türkiye raporunda, ŞÖNİM'lerin yeterli sayıda kurulmasının, güçlendirilmesinin, mağdurların tek bir başvurusu ile gereken hizmetlere erişiminin mümkün kılınmasının, hizmet sunumlarının genişletilmesinin, kapasitelerinin artırılmasının sağlanması tavsiye edilmiştir. Yine GREVIO raporunda, Söz.'nin 25. maddesine uygun olarak, cinsel şiddet mağdurlarının başvurabileceği yeterli sayıda cinsel şiddet kriz ve başvuru merkezi kurmak, mağdurların erişimini sağlamak, Çocuk İzlem Merkezlerinin (ÇİM) kapasitesini güçlendirmek gerektiği ifade edilmiştir. 63 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 9. maddesinde, cinsel suç mağdurlarına hizmet verecek merkezlerin kurulması düzenlenmiştir. Ceza Muhakemesi Kanununa eklenen geçici madde 5'te, 236. maddenin dördüncü ve beşinci fıkralarında belirtilen merkezlerin Sağlık Bakanlığı veya Üniversiteler tarafından kurulabileceği belirtilmiştir.

Kurumsal mekanizmaların geliştirilmesine dair son dönemde yürütülen bazı çalışmalar mevcuttur: "Türkiye'de Adalete Erişim için Adli Yardım Uygulamalarının Geliştirilmesine Destek Projesi Aşama II" kapsamında, barolar nezdinde altı ilde pilot uygulama kapsamında Şiddet Mağduru Destek Merkezleri kurulmuş, eğitimci eğitimleri tamamlanmış, yönergeleri hazırlanmış ve anılan merkezler faaliyete başlamaya hazır hale getirilmiştir.

c. Elverişlilik. Mahkeme ve diğer yarı yargısal organların kırsal ve uzak bölgelerde kurulu olması, bunların bakımının sürdürülmesi, fonlanması gerekir. Uzak bölgelerde mobil mahkemelerin kurulması bu konuda örnek olarak verilebilir.

d. İyi nitelikler. Adalet sistemi, uluslararası yetkinlik, etkililik, bağımsızlık, tarafsızlık gibi iyi niteliklere sahip olmalı ve toplumsal cinsiyete duyarlı ve sürdürülebilir çözümler getirebilmelidir. GREVIO raporunda ilgili tüm profesyonellere, farkındalık ve duyarlılık yaratmak amacıyla hizmet içi eğitimler yoluyla eğitimler verilmesi tavsiye edilmiştir. Bu bağlamda hukuk profesyonellerine ve adli destek görevlilerine yönelik eğitim faaliyetleri çeşitli projeler kapsamında da desteklenmektedir.

e. Başvuru yollarının öngörülmesi. Adalet sisteminin kadınlara elverişli bir koruma ve karşılaşılabilecekleri her türlü zarar için anlamlı tazmin yolları sunması gerekir. Kadınlara elverişli koruma sunma örneği olarak, acil koruma kararlarının zamanında değerlendirilmesi verilebilir. Burada ifade etmek gerekir ki, *Şiddet Suçu Mağdurlarına Tazminat Ödenmesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi* bugüne kadar Türkiye Cumhuriyeti devleti tarafından onaylanmamıştır. Suç sonrasında mağdurlar fiziksel, ekonomik, sosyal ve psikolojik açıdan yardıma, desteğe ihtiyaç duyabilirler. Çağımızın modern devlet ve ceza hukuku anlayışı uyarınca, mağdur ile devlet arasında doğrudan bir ilişki kurulmalı ve suç mağduru, suçtan doğan mağduriyetinin giderilmesini devletten talep edebilmeli ve devlet, zararın giderilmesi yükümlülüğünü yerine getirmelidir. Suçtan doğan mağduriyetin giderilmesi, sosyal devlet olmanın gereği olduğu kadar, mağdur açısından adaletin sağlanmasının da koşuludur.

f. Hesap Verebilirlik. Adalet sisteminin yukarıdaki ilkelere uyumlu bir şekilde işleyip işlemediğinin izlenmesi, hukuk profesyonellerinin hukuka aykırı davranışlardan disiplin yaptırımları gibi yaptırımlarla sorumlu tutulabilmesini gerektirir.

3- Veri toplama

Adalet erişimde önemli bir başka husus, veri toplamadır. Mağdur ve fail hakkındaki verilerin cinsiyete, yaşa, uygulanan şiddetin türüne, fail ile mağdurun ilişkisine, coğrafi yere göre ayrıştırılması, kovuşturma ve mahkumiyet oranlarını gösteren kamuya açık verilerin toplanması, sorunu tespit bakımından son derece önemlidir. Adalet erişim bakımından

toplumsal cinsiyet eşitliğine göstergelere ve politika üretmede etkili olacak, toplumsal cinsiyet eşitliğini tüm boyutları ile kapsayacak standartlara ihtiyaç bulunmaktadır.

4- Adil yargılanma hakkı, eşitlik, ayrımcılık yasağı ve adalete erişim

Toplumsal cinsiyet temelli şiddet, kadına yönelik şiddet, ev içi şiddet, cinsel şiddet, kültürel, geleneksel veya dini köklere sahip olduğu veya ahlak kurallarından ileri geldiği düşüncesiyle rasyonalize edilen şiddet vakalarında yargılama hızlı olmalı, kalıp yargılardan uzak, adil ve tarafsız olarak yürütülmeli, mağdurun sorgusu müdahaleci olmamalı, mağdurun güvenliğini, mahremiyetini korumalıdır. Hukuk profesyonelleri olayın ciddiyetini gözardı etmemeli, anlayışlı olmalı, empati kurabilmelidir. GREVIO önerilerinde de yer alan, mağdurun cinsel geçmişinin delil olarak kabul edilebilirliğinin engellenmesi ve TCK m. 287 hükmü ile yasal olarak hakim ve savcı kararı ile mümkün kılınsa da kadının aydınlatılmış rızası olmaksızın hiçbir genital müdahalenin yapılmaması hususları bu bağlamda önemlidir. Delil elde etme uğruna mağdur kadının rızası dışı genital muayeneye zorlanması, hem ikincil mağduriyet yaratacak hem de kadınların adalete olan güvenini zedeleyecektir. Hakimler mağdur için gereksiz travma, stres ve ikincil mağduriyet riskini en aza indirmek amacıyla delillerin toplanmasını yönetmelidir. Ayrıca devlet tarafından etkili hukuk yolları hayata geçirilmelidir.

Hukuk profesyonelleri kadına yönelik şiddetin hoş görülmeceği mesajını topluma iletme konusunda önemli bir role sahiptir. Eşitlik, adalete erişimin bileşenlerinden biridir. Hukuk profesyonellerinin herkese eşit muamelede bulunması gerekir. Adil yargılanma hakkının sağlanması bakımından yargı mensuplarının eylem ve tutumlarında eşitliği gözetmesi zaruridir.

Eşitlik gibi ayrımcılık yasağı da adil yargılanmaya ilişkin temel değerlerden birini oluşturmaktadır. Kadınlara yönelik her türlü ayrımcılıkla mücadele için gerekli önlemlerin alınmasını CEDAW taraf devletlere bir yükümlülük olarak atfetmiştir. Hukuk profesyonelleri çoklu ayrımcılıkla karşılaşan kadınlarla iletişim kurma yollarına özel dikkat göstermeli, toplumsal cinsiyete dayalı kalıp yargılardan kaçınmalıdır.

Kadınların işyerinde istenmeyen cinsel içerikli davranışlara maruz kalmaları, ayrımcılığın özel bir türü olarak nitelendirilmektedir. Kadınların maruz kaldıkları cinsel içerikli davranışlara karşı haklarını koruma kapasitelerinin güçlendirilmesi gerekmektedir. Özellikle amir konumundaki kişilerin iltifat ya da yakınlık gösterme veya yardım etme kisvesi altında

gerçekleştirdikleri cinsel içerikli istenmeyen davranışlara karşı başvuru yolları geliştirilmelidir. Bu husus da adalete erişimin bir parçası olarak değerlendirilmektedir.

Hukuk profesyonelleri cinsel saldırı vakalarında “tanıyor mu, neden kaçmadı, niye ihbar etmedi, niye direnmedi, niye bağırmadı” şeklindeki mitlere itibar etmemeli, kararlar sadece mağdurun direnip direnmemesi olgusuna dayandırılmamalıdır. Burada açık ve serbest rıza tek gösterge olarak kabul edilmelidir. Aile hukukunda ve iş hukukunda da “eşini aldattıysa anneliğe uygun değildir”, “yeni evliyse kısa sürede doğum yapar” gibi benzeri mitler mevcuttur.

Ceza yargılamasında ayrımcılığın ispatı bakımından, ispat yükünün yer değiştirmesi veya paylaşılması kabul edilebilir. Buna göre iddia ilk bakışta ayrımcılık karinesinin varlığını, makul bir varsayım olarak ortaya koymalıdır. Savunma ise farklı davranışın ayrımcı olmadığını ispatlamalıdır. Bu noktada savunma, farklı muamele ile ayrımcılık iddiasında bulunan kişinin kadın olması arasında illiyet bağının bulunmadığını veya illiyet bağı olsa dahi makul ve objektif bir gerekçesinin olduğunu ileri sürebilir ve meşru bir amaca ulaşmak için kullandığı araçların uygun ve gerekli olduğunu ispatlayabilir.

5- Adli yardım

Adalete erişim hakkının sağlanması için, hukuk profesyonelleri tarafından şiddete maruz kalan şikayetçiye erişilebilir destek , ekonomik yardım ve bilgi sağlanmalıdır. Adli yardım, ücretsiz hukuki danışmanlığı, yardım ve hukuki temsili kapsamaktadır. Bununla ilişkili olarak mahkemeye erişim hakkı, adil yargılanma hakkının ayrılmaz bir parçasıdır. Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun uyarınca, Kanun kapsamında korunan kişilerle ilgili olarak, mülkî amir hukukî bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesine karar verebilir. Avukatlık Kanunu uyarınca, adli yardım isteminde bulunan kişi, isteminde haklı olduğunu gösterdiği delillerle kanıtlamak zorundadır. Yine Avukatlık Kanunu uyarınca yargılama giderlerinin karşılanamayacağını açıkça anlaşılması ve adli yardım talebinde bulunanın haklılığı açısından kesin veya kuvvetli bir kanı oluşması halinde, yargılama giderleri adli yardım fonundan karşılanır. Türkiye’de hukuk davalarında adli yardımın ceza davalarına nazaran sınırlı olması, mahkemeye erişim bakımından ekonomik bir engel olarak değerlendirilmektedir.

GREVIO Türkiye raporunda, adli yardıma erişimin iyileştirilmesi, atanmış avukatlara kadına yönelik şiddetle ilgili eğitimler verilmesi, adli yardım bürolarının kadına yönelik şiddet mağdurlarının ihtiyaçlarına duyarlı hale getirilmesi önerilmektedir. Adli yardım sistemleri toplumsal cinsiyete karşı duyarlı olmalı, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamalı, yeterli ölçüde finanse edilmelidir. Nitelikli ve bağımsız avukatlar tarafından sağlanacak adli yardıma geniş kapsamlı bir katılım gereklidir. Adli yardım avukatları, toplumda sunulan sosyal hizmetler, kriz merkezleri gibi kadınları destekleyici kurumlar hakkında bilgi sahibi olmalıdır.

6- Cezanın belirlenmesi ve kararların infazı

Adalet erişimi, sadece yargıya erişim anlamına gelmemektedir. Adil bir yargılanma süreci, adil bir karara erişim, kararın infazının sağlanması ve bunun denetimini de kapsamaktadır. Bazı ülkelerde cezanın belirlenmesi ile ilgili kılavuz ilkeler benimsenmiştir. Ayrıca ulusal mahkemelerin aldığı kararlar, uygun bir şekilde icra edilmelidir. Ulusal makamlar ilgili ihlali tanıyıp, buna yönelik bir hukuki yol öngörmediği sürece, kişilerin “mağdur” statüsü ortadan kalkmaz. Kurumlar arası iletişim, kararların icrasının izlenmesi ve denetimi, uluslararası insan hakları organlarına başvuru bu bağlamda önemlidir. *Kadın Mahpuslara Yönelik Muamele ve Kadın Suçlular İçin Hürriyeti Bağlayıcı Olmayan Tedbirlere Dair BM Kuralları*, tutuklu yargılanmaya ve mahkumiyet sonrası cezalara toplumsal cinsiyet temelli alternatifler geliştirilmesini savunmaktadır.

7- Kurumlar arası koordinasyon

Kolluk teşkilatı, savcılık, mahkemeler ve diğer kurumlar arası koordinasyon ve işbirliği adalet erişiminin sağlanması açısından zaruridir. Mağdurun güvenliğine ilişkin tedbirlerin alınması, risk değerlendirmelerinin yapılması, kefaletle salıverilme, şartlı tahliye, denetimli serbestlik gibi faile ilişkin ortak izleme tedbirlerinin izlenmesi, bilgi paylaşımı, veri toplama, araştırma ve analitik projelerin yapılması, çok kurumlu eğitimlerin yürütülmesi gibi konularda kurumlar arası koordinasyon hem verimliliği arttıracak hem de gecikmeksizin adalet erişimi sağlayacaktır. Failin her ihtiyacı için farklı kurumlara gitmesi ve her kurumda kendine dair aynı hususları tekrar tekrar açıklaması yerine kurumlar arası koordinasyonun bulunması işleri çok hızlandıracak ve pratik bir hale getirecektir.

II – KADINLARIN ADALETE ERİŞİMİ ÜZERİNE SİVİL TOPLUM AKTÖRLERİ İLE YAPILAN TOPLANTIDA İLERİ SÜRÜLEN GÖRÜŞVE ÖNERİLER

14 Haziran 2022 tarihinde Muğla’da kadınların adalete erişimi üzerine gerçekleştirilen çok paydaşlı toplantıda dört ana başlık çerçevesinde katılımcılar arasında görüş alışverişi yapılmış, iyi uygulama örnekleri tartışılmış, toplantı açık oturum şeklinde yürütülmüştür. Türkiye Barolar Birliği, yerel barolar ve adli yardım merkezleri, adli yardım avukatları, üniversiteler, hukuk fakülteleri, kadın çalışmaları ve toplumsal cinsiyet araştırma ve uygulama merkezleri, kadın hakları, kadınların adalete erişimi, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle mücadele alanlarında çalışan sivil toplum kuruluşları, kamu kurum ve kuruluşları, mağdur hakları hizmet birimleri, şiddet önleme merkezleri, kadın konuk evleri ve kadın hakları alanında çalışan uzmanlar ve belediyeler katılımcılar arasında yer almaktadır. Toplantıda tartışılan sorunlar ve getirilen çözüm önerileri dört başlık altında incelenmiş, son başlıkta ise kadınların adalete erişimini desteklemeye yönelik programlar ve işbirliği örneklerine yer verilmiştir.

1- Hukuki ve politik çerçeve

a- Tercümandan yararlanma hakkı. Sığınmacılar ve göçmenler açısından dil bariyerinin önemli bir engel teşkil ettiği ifade edilmiştir.

Mağdurların bağımsız ve yetkin bir tercümandan yararlanma hakkı, Ceza Muhakemesi Kanunu’nda 202. maddede düzenlenmiştir. Bu düzenleme uyarınca, duruşmada iddia ve savunmaya ilişkin esaslı noktalar çevrilmektedir ve soruşturma aşamasında da mağdurun dinlenmesi sırasında tercümandan yararlanma hakkı mevcuttur. Bununla birlikte kararın gerekçesinin veya gerekçe özetinin tercümesine ilişkin düzenlemeye kanunda yer verilmemiştir. Mağdura yapılacak tebligatların tercümesi de gerekirse mağdur tarafından talep edilebilmelidir. Mağdurun tercüme talep etmesi ve bu talebin reddedilmesi durumunda, bu karara karşı mağdurun itiraz edebilme hakkı olmalıdır. Ancak mevzuatımızda bu nevi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu hususta yasal bir mekanizmanın bulunması ve mağdurun buna ilişkin bilgilendirilmesi gereklidir.

Tercümandan yararlanma hakkına ilişkin, Türkiye Barolar Birliği ve Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği (UNHCR) tarafından yürütülen “Türkiye’de Mülteci, Sığınmacı, Geçici

Koruma Altındaki Kişilerin Adalete Erişimlerinin Desteklenmesi Projesi” kapsamında dört dilde tercüme destek hattı oluşturulduğu bilgisi verilmiştir.

b-Mağdurun bilgilendirilmesi. Daha önce de ifade ettiğimiz üzere CMK. m. 234/3 ve diğer bazı hükümlerde mağdurun bilgilendirilmesine yer verilmiştir, ancak hangi hususlara ilişkin bilgilendirmenin yapılacağına dair detaylı bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Oysa 2012/29 sayılı Avrupa Konseyi Direktifi’nde ve İstanbul Sözleşmesi’nin 20., 21. ve 56. maddelerinde bilgilendirmenin hangi hususlarda yapılacağı açıkça belirtilmektedir. Şiddet mağdurlarının bilinçli karar alabilmeleri, destek ve koruma haklarını etkin şekilde kullanabilmeleri için bilgilendirmeye ilişkin yasal düzenlemelerin gözden geçirilmesi yerinde olacaktır.

c-Uzlaşmanın sınırı. GREVIO Türkiye raporunda, fail ve mağdur arasındaki güç ilişkilerinde dengesizlik mevcutsa, uzlaşma uygulanmaması tavsiye edilmiştir. CMK. m. 253’te hangi suçlarda uzlaşmaya gidilebileceği sayılmak suretiyle sınırlı olarak belirlenmiştir. Örneğin kasten öldürme, eşe karşı yaralama, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda uzlaşma söz konusu olamaz. Bir ülkede ataerkil bir yapıdan ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden bahsediyorsak, kadının üzerinde eril bir baskının mevcudiyeti kaçınılmazdır. Bu halde baskının olduğu yerde, uzlaşmanın temel etik ilkelerinden biri olan irade serbestisinden bahsedemeyiz. Kadının iradesi üzerine baskı varsa, kadın kendi iradesiyle bu sürecin içerisine katılmıyor ve karar veremiyor demektir. Bu husus da uzlaşmanın mantığı ile bağdaşmaz niteliktedir. Bu nedenle uzlaşmaya gidilebilecek suçları belirlerken son derece özenli hareket etmek gerekir.

GREVIO raporunda da uzlaşmada özgür iradenin önemi vurgulanmış ve uzlaşmanın zorunlu olmadığı yönünde şiddet mağduru kadınların bilgilendirilmesi, ayrıca hakim ve savcılara bu konuda eğitim verilmesi tavsiye edilmiştir. Kasten yaralama suçuna ilişkin (m. 86/3) yasağın, eski eşleri ve mevcut ya da eski partnerleri de kapsayacak şekilde genişletilmesi yönünde yasal çalışmaların yapılması önerilmiştir.

d-Sağlık mensuplarının sorumluluğu. TCK’nun 280. maddesinde düzenlenen sağlık mesleği mensuplarının suçu bildirmemesi suçunun, istisnalar getirilmek suretiyle yeniden düzenlenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu zorunluluk nedeniyle kadınların sağlık kurumlarına gelmekten ve rapor almaktan kaçındıkları, bazı durumlarda kadınların rapor almayı istemekle birlikte hemen şikayette bulunmak istemedikleri, buna cesaretlerinin olmadığı, bu gibi hallerde öncelikle

kadının psikolojik ve sosyal olarak güçlendirilmesi, sosyal destek mekanizmalarının çalıştırılması gerektiği ifade edilmiştir. Soruna bütüncül bakılmalı, kadına yapılacak yardım sadece ceza adaleti üzerinden şekillendirilmemeli ve yaşam hakkı ihlallerinin önüne geçilmelidir.

e-Şiddet geçmişinin sorgulanması. Yaralamanın basit tıbbi müdahale ile giderilip giderilemeyeceğinin tespitinde mahkemelerin sadece fiziksel bulguyu değerlendirmeye aldıkları, ruh sağlığı bozulmasının bu değerlendirmede dikkate alınmadığı, aksi yönde hazırlanan bilirkişi raporlarının mahkemelerce geri gönderildiği belirtilmiştir. Kadının daha önce şiddete maruz kalıp kalmadığı ve hangi kurumlara başvurduğu gibi hususların kurumlar arası koordinasyon ve kurulacak ortak bir sistem ile tespitinin kadını korumak ve gerekli tedbirlerin alınması açısından gerekli olduğu ve bunu mümkün kılacak yasal düzenlemelerin yapılması önerilmiştir.

f- ayrımcılık suçunun düzenlenmesi. TCK'nun 122. maddesinde düzenlenen nefret ve ayrımcılık suçundan, "nefret nedeniyle" ibaresinin çıkarılması gerekmektedir. Hükümde suçun oluşması için nefret saikinın varlığı arandığından, failin, sayılan farklılıklara dayalı olarak hükümde belirtilen fiilleri yaparak ayrımcı davranması suçun oluşumu için yetmeyecek, ayrıca failin mağdurdan nefret ettiğinin de kanıtlanması gerekecektir. Ancak nefret duygusunu ispat çok güçtür. Bu nedenle nefret saikinın suçun oluşumu için aranması, bu suçun cezalandırılmasını olanaksız hale getirmektedir.

g-ikincil mağduriyetin önlenmesi. Türk Ceza Kanunu'nun 287. maddesinde düzenlenen genital muayene suçunda mağdurun rızası olmaksızın hakim veya savcı kararı ile genital muayeneye gönderilmesi, özellikle cinsel suç mağdurlarında ikincil mağduriyet yaratacak ve kişilik hakkı ihlaline yol açacaktır. Maddenin bu hususlar dikkate alınarak yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

h- 6284 sayılı kanunla ilgili uygulamalar. 6284 sayılı Kanun'un uygulanmasında kararın tebliğinde sorunlar yaşandığı, buna ilişkin Tebligat Kanunu'nda değişiklik yapılması gerektiği ileri sürülmüştür. Adli yardım konusunda da her mahkemenin farklı uygulama benimsediği, adli yardımın kapsamına nelerin dahil olduğu hususunda sınırın yasal mevzuatla çizilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

2- Adli yardımın ve desteğin mevcudiyeti ve erişilebilirliği

-Kamu kurum ve kuruluşlarının, meslek kuruluşlarının ekonomik olarak desteklenmesi gerektiği, adli yardıma ayrılan bütçenin yetersiz olduğu ifade edilmiştir.

-Baroların ve sivil toplum kuruluşlarının davaya katılma taleplerinin mahkemelerce reddedildiği ve bu şekilde baroların ve sivil toplum kuruluşlarının mağdurların yanında olmasının engellendiği belirtilmiştir.

-Yargılamaların cinsiyetçi yaklaşımlarla yapıldığı, kalıp yargıların değiştirilmesi gerektiği dile getirilmiştir.

-Devletin yükümlülüklerini yerine getirmesi gerektiği, bu hususun sadece adalete erişim bakımından değil kadının yaşam hakkı bakımından da önem teşkil ettiği vurgulanmıştır.

-Adli yardım tarafından kadınların doğru kurumlara yönlendirilmesinin ve bilgilendirmenin doğru ve yeterli yapılmasının önemine değinilmiştir. Ayrıca her adliyede bir danışmanlık masası olmasına rağmen, çalışanların yetersizliği nedeniyle adli yardıma yönlendirmelerin de zayıf olduğu dile getirilmiştir.

-Adli Görüşme Odalarının (AGO) sayıca artırılması gerektiği belirtilmiş, uzman sayısının yetersizliği üzerinde durulmuştur. Bu hususlara ek olarak, Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı ve Türkiye Barolar Birliği tarafından adli yardım kanun tasarısı taslağı hazırlandığı bilgisi paylaşılmıştır.

-Sağlığa erişim konusunda eşitliğin söz konusu olmadığına, güvenliğin ve fiziki koşulların olumsuzluğuna dikkat çekilerek, hukuk profesyonellerinin muayene esnasında sağlıkçılara “İstanbul Sözleşmesi artık kalktı, yeter” gibi müdahalelerde buldukları, uygunsuz sorular sordukları iletilmiştir. Acillerde yapılan muayenelerin uygun olmayan koşullarda, uygun olmayan dil ve davranışlarla gerçekleştirildiği ve acillerde gerçekleştirilen muayenelerin büyük sıkıntı oluşturduğu ifade edilmiştir.

-ŞÖNİM’in uzakta olması ve ulaşım bedelini karşılayamadıkları ve kolluk tarafından da ulaşım sağlanmadığı için kadınların ŞÖNİM’e zaman zaman erişemedikleri belirtilmiştir. Bununla

birlikte Muğla ŞÖNİM'in 7/24, sadece meslek elemanları ile hizmet verdiği, ayrıca sosyal hizmet merkezi müdürlükleri bünyesinde SÖNİM'le bağlantılı çalışan meslek elemanlarının kadın irtibat noktası olarak görev yaptıkları hususuna dikkat çekilmiştir.

3- Hizmet kalitesi, izleme ve hesap verilebilirlik

-Meslek içi eğitimle ilgili olarak, İzmir Barosu'nda Adli yardım Komisyonu'na yeni üyelerin katılması halinde komisyon içi eğitimlerin gerçekleştirildiği, yeni katılanların uygulamalar hakkında bilgilendirildiği, barolarda cinsel Şiddet, cinsel suç, muayenelerde karşılaşılabilecek sorunlar üzerine eğitimlerin yapıldığı ifade edilmiştir.

-Adli yardım hizmetinin izleme ve değerlendirilmesiyle ilgili, Muğla Barosu tarafından veri toplandığı ve bu verilerin ayrıştırıldığı dile getirilmiştir.

-Adli yardım avukatlarının kadına ve çocuğa yönelik Şiddet konusunda eğitim almış olması gereklidir. Ayrıca toplumda sunulan sosyal hizmetler, kriz merkezleri gibi kadınları destekleyici kurumlar hakkında da bilgi sahibi olmalıdırlar. Özellikle kriz dönemlerinde Şiddet gören kadınların adalete erişimine özen gösterilmelidir. Bu bağlamda kollukta ihtisaslaşma eksikliği de gündeme getirilmiştir.

-Uygulamanın Şiddet üretmesine izin verilmemelidir. Hukuk profesyonelleri tarafından kadının mağdur edilmesi ya da ikincil mağduriyetlere yol açılması halinde, hukuka aykırı davranışlardan hukuk profesyonellerinin sorumlu tutulabilmesi gerekir.

4- Haklar ve başvuru yolları konusunda farkındalık oluşturma ve bilgiye erişim (STK'lar ve diğer paydaşlarla işbirliği)

-Kent konseyleri, sivil toplum kuruluşları, belediyeler ile farkındalık eğitimlerinin yapıldığı ve diğer kurumların, diğer baroların toplantılarına, düzenledikleri çalışmalara iştirak edildiği, bilgi alışverişinde bulunulduğu belirtilmiş, kurumlar arası iletişimin ve koordinasyonun önemi ifade edilmiştir. Kent Konseyi'ne katılımın, belediyeler ile birlikte çalışmanın önemine vurgu yapılmış, yargıdaki uygulayıcıların, yerel yönetimlerin, baroların, sivil toplum kuruluşlarının, eğitimcilerin, Şiddet merkezlerinin koordineli çalışması ve bu yönde bir sistemin oluşturulması gerektiği hususunun altı çizilmiştir.

-Mahalle çalışmalarının yapılmasına ve muhtarlarla iletişim kurulmasının önemine dikkat çekilmiştir. Atölye çalışmaları yapılarak kadınlar, şiddet ve adalete erişim konusunda bilinçlendirilebilir.

5- Kadınların Adalete Erişimini Desteklemeye Yönelik Programlar ve İşbirliği Örnekleri

a. Avrupa Konseyi- HELP-ONLINE Kadınların Adalete Erişimi / Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddet Eğitimleri

HELP (Human Rights Education for Legal Professionals), Avrupa Konseyi'nin hukukçulara yönelik geliştirdiği ana çevrimiçi eğitim platformudur. Platformdaki eğitimler öncelikle hukuk profesyonellerine (hakimler, savcılar, özel dava vekilleri/temsilciler, avukatlar ve kıdemli mahkeme personeli) yönelik olup, aynı zamanda emniyet/kolluk görevlileri, adli tıp uzmanları, sivil toplum örgütleri ve eğitimle içeriğiyle ilgili alanlarda çalışan medya ve diğer profesyoneller de platformunun hedef grupları arasındadır. HELP kursları interaktif, görsel ve uygulamalı olup, insan haklarıyla ilgili çeşitli konuları kapsamakta ve Avrupa Konseyi'nin farklı çalışma alanlarını yansıtmaktadır. Bu kapsamda, "Kadınların Adalete Erişimi" ve "Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddet" HELP çevrimiçi kurslarının Türkçeye çevirisi ve adaptasyonu yapılmış ve bu kurslar Türkiye'deki tüm hukuk uygulayıcılarının kullanımına açılmıştır.

b. Adalet İçin Adli Yardım Aracı- İzmir Büyükşehir Belediyesi & İzmir Barosu

İzmir İnsan Haklarının Başkenti Projesi kapsamında, İzmir Büyükşehir Belediyesi Sosyal Projeler Dairesi Başkanlığı'na bağlı Kentsel Adalet ve Eşitlik Şube Müdürlüğü ve İzmir Barosu iş birliğinde "Adalet için Adli Yardım Aracı" uygulaması, Ocak 2021'de başlatılmıştır. Bu kapsamda adalet aracı, partnerlerin sayfalarında duyurulacak tarihlerde merkezden uzak ilçe ve mahallelere giderek adalete erişimle ilgili adli yardım sağlamayı planlamaktadır. Adli yardım, İzmir Barosu avukatları tarafından, avukatlık ücretleri ise İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından sağlanacaktır.

- <https://www.izmir.bel.tr/tr/Haberler/baskan-soyer-izmir-de-adalet-araci-uygulamasini-baslatti/45086/156>

c. Hukuk Klinikleri

Hukuk Klinikleri, hukuk fakültesi öğrencileri için geliştirilen uygulamalı eğitim modelidir. Klinik uygulamaları aracılığıyla, öğrencilerin hak arama yollarının güçlendirilmesi için çalışmalar yapmaları ve mesleki yaşamlarında ihtiyaç duyacakları bilgi, beceri ve değerleri kazanmaları amaçlanmaktadır. Klinik çalışmaları ile öğrencilerin fakültede öğrendikleri teorik bilgileri gerçek yaşama aktarabilmeleri ve hukuki sorun yaşayan kişilere ücretsiz hukuki bilgi vermeleri sağlanmaktadır. Bu kapsamda çeşitli üniversitelerin hukuk fakülteleri yereldeki kurumlarla işbirliği içinde hukuki destek hizmeti sağlamaktadır.

• **Ankara Üniversitesi Hukuk Kliniği**

- **Ankara Adliyesi'ne** kurulan masalarda Ankara Hukuk Fakültesi öğrencileri 6284 sayılı Aile İçi Şiddet ve Kadına Karşı Şiddetin Önlemesi Kanunu hakkında bilgilendirmeler yapmakta ve ihtiyacı olanları Ankara Barosu Gelincik Merkezi'ne, ŞÖNİM'e veya ilgili kurumlara yönlendirmekte ve sunulan hizmetler hakkında bilgi vermektedirler.

Şiddete uğrayan kadınların kaldığı İlk Kabul Merkezlerinde de şiddete uğrayanlara hakları konusunda bilgilendirme çalışmaları yapılmaktadır. Ankara Sincan Kadın Cezaevi'ndeki tutuklu ve hükümlü kadınlara sahip oldukları haklar konusunda her sene bir ay boyunca bilgi verilmekte, hukuki desteğe ihtiyaç duyanlar için de Ankara Barosu Gelincik Merkezi ile işbirliği yapılmaktadır.

- **Gezici Araç Uygulaması:** Ankara Büyükşehir Belediyesi ve Ankara Üniversitesi Hukuk Kliniği işbirliğinde gezici bir araçla Ankara'nın uzak ilçelerinde hukuki danışmanlık sağlanmaktadır. Ankara Büyükşehir Belediyesi Kadın Danışma Merkezi kendilerine gelen danışmanlık taleplerinin %40'nın hukuki danışmanlık üzerine olduğunu belirtmektedir. İlçelerde muhtarların desteğiyle yer sağlanarak, bilgiye ve adli yardıma erişimi kısıtlı kişilere yerinde danışmanlık ve adli yardım hizmetleri sağlanmaktadır.

- **İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Kliniği**

İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nde, Hukuk Kliniği iki yarıyıl (Güz ve Bahar) süren bir derstir. Bu dersi alan öğrenciler, ilk yarıyılı dersane ve üniversite ortamı dışında yapacakları çalışmalara yönelik bir hazırlık döneminden geçmektedir. Öğrenciler, bu dönemde, mülakat yapma, görüşme ve iletişim kurma, hukuki sorun tanımı ve çözümü, dezavantajlı gruplarla iletişim kurma, yoksulluk, sosyal dışlanma ve hukukun güçlendirme amacı üzerine beceriler kazandıktan sonra, ikinci dönemde doğrudan doğruya “alan” çalışmalarına başlamaktadır. Bu bağlamda, bu dersi alan öğrencilere iki farklı hukuki faaliyet alanı sunulmaktadır. Bunlardan ilki “**Uygulamalı Hukuk Kliniği**” başlığı altında yürütülen bir çalışmayı kapsar: Avukatlık hizmetinden yararlanma ve hukuki bilgiye erişme olanağı, içinde buldukları sosyal ve ekonomik şartlar nedeniyle sınırlı olan kişilere, onlarla görüşülerek, hukuki araştırma yapıp, gerektiğinde yazılı olarak hukuki bilgi desteği verilmektedir. İkinci faaliyet alanı ise, “**Gündelik Hayatta Hukuk Kliniği**” başlığını taşır. Bu çerçevede gerçekleştirilen çalışmalar arasında, Adalet Bakanlığı’nın izni sayesinde, İstanbul’da bulunan bazı cezaevlerindeki (Bakırköy, Maltepe, Ümraniye) hükümlü ve tutuklulara hem cezaevi hayatında hem de cezaevi dışında ihtiyaç duyabilecekleri hukuki bilgiler verilmektedir.

- [Hukuk Kliniği - Akademik - Hukuk Fakültesi | İstanbul Bilgi Üniversitesi](#)

- **Hukuk Kliniği Projesi-İstanbul Barosu & MEF Üniversitesi**

İstanbul Barosu ve MEF Üniversitesi arasında 2019 tarihinde imzalanan Hukuk Kliniği Projesi, 2021 güz yarı yılında İstanbul Barosu’nda 14.10.2021 tarihinde yapılan açılış dersiyle başlamıştır. Proje ile, Hukuk Fakültesi öğrencilerinin adalete erişim, kadın, çocuk, mülteci hakları konusunda deneyim kazanmaları amaçlanmaktadır.

d. Hukuk Klinikleri-Türkiye Barolar Birliği & Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR)

Türkiye Barolar Birliği ve Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği (UNHCR) tarafından yürütülen “Türkiye’de Mülteci, Sığınmacı, Geçici Koruma Altındaki Kişilerin Adalete Erişimlerinin Desteklenmesi Projesi” kapsamında Şanlıurfa, Gaziantep, Hatay, Malatya ve Kilis’te açılan hukuk kliniklerinde, telefon üzerinden ve görüntülü konuşma yoluyla

geçici koruma ve uluslararası koruma kapsamındaki kişilere hukuki yardım sunulmaktadır. Klinikler genellikle geçici koruma ve uluslararası koruma prosedürleri (kayıt, belgelendirme, başvurunun reddi ve başvurunun geri çekilmesi), medeni hukuk (evlenme, boşanma, velayet ve vesayet), ülkeden çıkış ve ülkeye tekrar giriş prosedürleri, aile birleşimi ve vatandaşlık işlemleriyle ilgili konularda yardımcı olmaktadır.

[UNHCR-Turkey-Operational-Update-February-March-2021-TRKF \(2\).pdf](#)

e. Kadınlar için Ücretsiz Avukat Protokolü- Ankara Büyükşehir Belediyesi & Ankara Barosu

Ankara Büyükşehir Belediyesi ve Ankara Barosu arasında imzalanan protokol gereği Ankara Barosu tarafından sağlanan avukatlarla kadınlara ücretsiz avukatlık hizmeti sağlanmaktadır.

f. Kadınlara Hukuki Bilgilendirme- Şişli Belediyesi & İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi

Şişli Belediyesi, kadınlara yönelik şiddete ilişkin toplumsal farkındalığı arttırmak ve şiddetle mücadele mekanizmalarını yaygınlaştırmak amacıyla İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi ile 9 Mart 2021'de iş birliği protokolü imzalamıştır. Protokol kapsamında Şişli Belediyesi Kadın Danışma Merkezi'ne başvuran kadınlara, haftada bir İstanbul Barosu tarafından görevlendirilen bir avukat hukuki haklarını anlatacaktır.

- [Şişli Belediyesi İstanbul barosu kadın hakları ile merkezi ile protokol imzaladı \(krttv.com.tr\)](#)

g. Kadının İnsan Hakları Eğitim Programı- Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği

[Kadının İnsan Hakları Eğitim Programı \(KİHEP\)](#), ulusal ve uluslararası düzeylerde yasal olarak tanınmış çeşitli hak alanlarını, kadının insan hakları çerçevesinde ele alan ve kadınların yerelde örgütlenmesi ve toplumsal dönüşüm için harekete geçebilmelerine odaklanan bir insan hakları eğitim programıdır. Program, aynı zamanda yasal okur-yazarlık konusunda farkındalık yaratmayı, kadınların kendi kendini güçlendirmesine

destek olmayı ve hem grup üyeleri hem de ülkedeki diğer KİHEP grup katılımcıları arasında dayanışmayı geliştirmeyi hedeflemektedir. KİHEP kapsamında kadınlar 16 hafta boyunca haftada bir kez, yarım gün bir araya gelerek KİHEP grup yönlendiricisi tarafından yürütülen grup çalışmasına katılırlar.

16 haftalık Kadının İnsan Hakları Eğitim Programı'nın 2. Modülü, kadının insan hakları üzerinedir. Bu modülde hak kavramı, toplumsal cinsiyet rolleri, hak etme kavramı, erkek ve kadınların haklara erişim süreçlerindeki farklılıklar, kadının insan hakları kavramı, uluslararası ve ulusal hukukta kadın hakları, CEDAW Sözleşmesi, [Mor dizi](#) videolarının gösterimi gibi başlıklar içermektedir. Derneğin on sekiz kurumla eğitim verilmesi için protokolü bulunmaktadır. Bunlardan on altısı belediye, biri sendika, biri de bir kadın örgütüdür. Eğitici eğitimleri en fazla 25 kişiye verilmektedir. Eğitim, belediyelerde genellikle ilgili birimlerin (Aile ve Kadın Hizmetleri Müdürlüğü) personellerine sağlanmaktadır.

h. “Ev İçi Şiddet Acil Yardım Hattı” protokolleri-Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu & Belediyeler

Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu'nun (TKDF) Ankara, İzmir, Antalya gibi büyük illerin de bulunduğu on dört belediye ile protokolü bulunmaktadır. Şiddete maruz kalan kadınların daha hızlı yardım alabilmesi için 2021'de “Ev İçi Şiddet Acil Yardım Hattı” adında akıllı telefon uygulaması başlatan TKDF, bu uygulamayla şiddete maruz kalan kadınların acil yardım hattını aramasını sağlamaktadır.

i. Acil Yardım Hattı İşbirliği Protokolü-Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu & Antalya Barosu

Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu (TKDF) ve Antalya Barosu arasında, kadına yönelik şiddet ve çocuk istismarının önlenmesi amacıyla "Acil Yardım Hattı İşbirliği Protokolü" imzalanmıştır. Bu protokolle, Antalya ve ilçelerinde kadına şiddet ve cinsel istismar vakaları direkt olarak baroya bildirilecektir.

j. Gelincik Merkezi-Ankara Barosu

Gelincik Projesi; Ankara Barosu tarafından 2 Nisan 2011 yılında hayata geçirilmiş bir projedir. Merkez, fiziksel, psikolojik, ekonomik ve cinsel şiddete maruz kalan kadın, çocuk ve LGBTİ bireylerin uğradıkları şiddet ile ilgili olarak özel eğitim almış ve konusunda uzman 45 rehber avukat ve 221 gönüllü avukattan oluşmaktadır. Merkezde ayrıca ihtiyaç halinde psikologlar ve sosyal hizmet uzmanlarından da yardım alınabilmektedir.

k. Hukuki Danışmanlık- Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu & Ankara Barosu Gelincik Merkezi

Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu ve Ankara Barosu Gelincik Merkezi iş birliği protokolü kapsamında, Ankara Barosu'na bağlı Gelincik Merkezi aracılığıyla kadınlara, yasal hakları, hukuki süreçler, karşılaşılan engeller, çözümler gibi çeşitli konularda eğitim verilmektedir. Ankara Barosu Başkanlığı'nca, TKDF'nin yönlendirdiği kadın ve çocuklara hukuki danışmanlık hizmeti sunulacak, TKDF'na başvuran kadın ve çocukların hukuki işlem yapmak üzere avukata ihtiyaç duyması ve Ankara Barosu tarafından belirlenen gerekli şartları taşımaları halinde Gelincik Merkezi'nden avukat görevlendirilecektir.

[Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu - Hizmetler \(tkdf.org.tr\)](http://tkdf.org.tr)

l. Kadın Güçlenme Merkezi - Ankara Büyükşehir Belediyesi & Hollanda Büyükelçiliği

Ankara Büyükşehir Belediyesinin ev sahipliğinde ve MATRA Sosyal Dönüşüm ve İnsan Hakları Hibe Programı aracılığı ile Hollanda Büyükelçiliği tarafından desteklenen Kadın Güçlenme Merkezi Projesi, 25 Kasım 2021 tarihinde açılmıştır. Ankara Büyükşehir Belediyesi Kadın ve Aile Hizmetleri Daire Başkanlığı'na bağlı Kadın Danışma Merkezi ve Projeler Şube Müdürlüğü koordinasyonunda çalışacak olan Kadın Güçlenme Merkezi Projesi 24 ay süreyle (Eylül 2023'e kadar) yürütülecektir. Proje ile Kadın Danışma Merkezi'nin var olan çalışmalarının Kadın Güçlenme Merkezi çerçevesinde yürütülmesi, STK temelli hizmet modeline geçilmesi ve üniversitelerin kadın çalışmalarını yerel yönetimlerle yapmalarının sağlanması amaçlanmaktadır. Ankara'da yaşayan kadınlar için yeni bir mekanizma geliştirecek merkezde dijital altyapı oluşturularak, 7 STK ve 4 Üniversitenin kadın çalışmaları bölümleri de yer

alacaktır. Büyükşehir Belediyesi tarafından haftanın belirli günleri belediye bünyesinde sağlanan masalar sayesinde sivil toplum kuruluşları tarafından kadınlara yasal destek de içeren danışmanlık hizmeti sunulacaktır.

- [Başkent'te Kadın Güçlenme Merkezi açıldı \(ankaramasasi.com\)](http://ankaramasasi.com)

m. Mor Haritam Uygulaması- Ankara Büyükşehir Belediyesi & UN Women

Mor Haritam uygulaması İsveç Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı (SIDA) aracılığıyla fonlanan ve BM Kadın Birimi Türkiye tarafından yürütülen “Türkiye’de Siyasi Katılımda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Projesi” kapsamında tasarlanmıştır. UN Women işbirliği ile hazırlanan proje 4 Ocak 2021 itibariyle hayata geçmiştir. Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından yürütülen “Yerel Eşitlik Eylem Planı” kapsamında kentin kadınlar için daha güvenli hale getirilmesi hedefi ile hayata geçirilen Mor Haritam üzerinden kadınlardan alınan geri bildirimler sayesinde Ankara’daki güvensiz ve riskli bölgeler tespit edilebilmektedir. Harita sayesinde hizmetlerin planlama ve bütçeleme süreçlerine kadınlar da dâhil olmaktadır. Kadınlar ilçelerdeki kreşleri, şiddet önleme merkezlerini, meslek kursları ve danışma merkezlerini adres ve telefonları ile görerek kendi mahallelerindeki tüm verilere ulaşmaktadır. Proje Başkent Mobil uygulamasına da eklenmiştir.

n. Atakum Belediyesi (Samsun)-CEID

Karadeniz Yeni Ufuklar Derneği (Samsun-Atakum) CEID hibe programı desteğiyle *Güvenli Kentler İçin Daha Çok Eşitlik Daha Çok İzleme Projesi*’ni yürütmektedir. 2021 Ağustos ayında başlayan proje 15 aylık boyunca ve 7 farklı ildeki (Samsun, Çanakkale, Rize, Hatay, Manisa, Eskişehir ve Antalya) belediyelerle yürütülmektedir. Bu proje kapsamında Ankara Büyükşehir Belediyesi referans alınarak, Samsun Atakum Belediyesi’nde mor harita uygulaması başlatılacaktır.

o. Nilüfer Belediyesi

Nilüfer Belediyesi, dernekler yerleşkesi uygulaması ile kadın ve LGBTI+ derneklere çalışmalarını yürütebilmeleri için alan sağlamaktadır.

Bu proje Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi tarafından finanse edilmektedir

Bu proje Avrupa Konseyi tarafından yrtlmektedir

Avrupa Birliği ye ülkeleri bilgi, kaynak ve geleceklerini birleştirmeye karar vermiştir. Bu lkeler, birlikte, kültürel esitlilik, hoşgörü ve bireysel özgürlükleri korurken, istikrar, demokrasi ve sürdürülebilir kalkınma bölgesi oluşturmusedir. Avrupa Birliği, bu kazanımlarını ve değerlerini sınırları ötesindeki ülkeler ve insanlarla da paylaşmaya kararlıdır.

Avrupa Konseyi Avrupa kıtasının önde gelen insan hakları kurulusudur. Kurulus, Avrupa Birliği'ne ye tüm ülkeler dahil olmak üzere 46 ye ülkeden olusmaktadır. Tüm Avrupa Konseyi yeleri insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğünü korumaya yönelik Avrupa İnsan Hakları Szlesmesini imzalamıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Szlesmenin ye ülkelerdeki uygulamasını denetler.

<http://europa.eu>

www.coe.int

Bu rapor, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyinin mali desteğiyle hazırlanmıştır. Burada ifade edilen görüşler hiçbir Şekilde tarafların resmi görüşünü yansıtılmamaktadır.